

Motion till riksdagen 2025/26:3589

av **Ida Karkiainen m.fl. (S)**

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2026 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt förslaget i tabell 1 i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att stärka familjepolitiken och stötta barnfamiljerna och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka bostadsbidraget och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en mer jämställd och individualiserad föräldraförsäkring och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp införandet av överlåtelse av föräldrapenning mot bakgrund av riskerna för välfärds kriminalitet och fusk vid överlåtelse av dagar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa den s.k. snabbhetspremien i föräldraförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över flerbarnstillägget och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modernisera och förenkla reglerna för tillfällig föräldrapenning för vårdåtgärder i skolan och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra förslagen från den s.k. BUMS-utredningen om användning av s.k. månadsuppgifter vid beräkning av bostadsbidrag och underhållsstöd och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa fusk i välfärden och införa ett tydligare ansvar för att förebygga välfärdsbrott och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett kvinnofridsstöd vid våld i nära relationer och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Tabell 1 Anslagsförslag för 2026 för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Tusental kronor

Anslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Barnbidrag	31 659 197	4 463 000
1:2 Föräldraförsäkring	49 640 665	±0
1:3 Underhållsstöd	2 780 875	±0
1:4 Adoptionsbidrag	9 784	±0
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 148 200	±0
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	7 645 098	±0
1:7 Pensionsrätt för barnår	7 671 200	±0
1:8 Bostadsbidrag	3 673 310	664 000
Summa	104 228 329	5 127 000

En generell välfärd som omfattar alla familjer

Sverige är ett av de länder i världen där barn har de bästa förutsättningarna att växa upp. Vi har en lång historia av att genom familjepolitiken förenkla vardagspusslet för barnfamiljer, utjämna ekonomiska villkor, förbättra levnadsförhållanden för barnhushållen och bekämpa barnfattigdomen. Utgångspunkten för den socialdemokratiska familjepolitiken är att alla barn ska få en bra start i livet, utvecklas och kunna förverkliga sina drömmar även om alla föds med olika förutsättningar.

Den allmänna ekonomiska försämringen och kostnadsfördyringarna har drabbat hushållen hårt. Det gäller i synnerhet barnfamiljerna. De senaste årens prisökningar har grävt djupa hål i hushållens plånböcker. Resultatet av detta har blivit att fler barn tvingas växa upp i fattigdom. Barnfattigdomen ökar nu därför att fler föräldrar hamnar i ekonomisk utsatthet. Det bästa sättet att bekämpa barnfattigdom är att se till att föräldrarna ges möjlighet att arbeta. Men den ekonomiska familjepolitikens utjämnande effekt är också nödvändig för att öka jämlikheten, förbättra jämställdheten och minska barnfattigdomen.

Den svenska välfärdsmodellen med generell välfärd, ett jämställt föräldraskap och barnperspektivet är grundläggande för den socialdemokratiska familjepolitiken. Alla barn ska kunna växa upp under trygga förhållanden och det är samhällets ansvar att kompensera för alltför ojämlika förutsättningar i livets början.

Mer i plånboken för vanliga familjer

Regeringen har misslyckats med svensk ekonomi. De senaste tre åren har varit förlorade år, där regeringen låtit jobbkrisen förvärras och lämnat vanligt folk utan stöd i en tid av ekonomisk oro. Regeringens politik har förvärrat situationen genom att försämra villkoren för barnfamiljer och pensionärer, samtidigt som satsningar för att få i gång Sveriges tillväxt uteblivit. Prisökningarna har grävt ett permanent hål i familjernas

plånböcker, vilket märks när man ska betala hyran eller matkassen i affären. Jämförbara länder har på olika sätt stöttat barnfamiljerna i krisen genom åtgärder för att hålla nere matpriser, genom barnbonus etc. Sveriges regering har dock stått likgiltig. 58 procent av de ensamstående föräldrarna med lägre inkomst har haft svårigheter att betala fritidsaktiviteter till barnen. Allt fler människor söker hjälp hos Röda Korset för att klara vardagen. I en ny rapport framgår att antalet besökare till organisationens fem största stödverksamheter, Röda Korsets hus, har ökat med över 50 procent på ett år, och behovet av mat har mer än fördubblats.

Vi lägger därför flera förslag för att stötta barnfamiljerna och satsningar på jobb i vår budgetmotion. Svenska familjer ska inte ensamma behöva bära hela den kraftiga kostnadsökningen och den ekonomiska otryggheten som det medför. Barn ska aldrig behöva betala priset vid en ekonomisk kris. Med de prisökningar som drabbat hushållen de senaste tre åren kan en vanlig löntagarfamilj gå back tusentals kronor varje månad. I det läget prioriterar regeringen hellre skattesänkningar för höginkomsttagare än att stötta barnfamiljerna – trots att det är viktigare än någonsin att stå på barnfamiljernas sida. Det handlar om prioriteringar och vi har råd att prioritera våra barn. För låginkomstfamiljer har barn- och familjeersättningarna stor betydelse – särskilt betydelsefulla är barnbidraget, bostadsbidraget och underhållsstödet.

Höj barnbidraget

Barnbidraget går till alla barn, oberoende av föräldrarnas inkomster. Det är därmed en del av det generella välfärdssystemet. För första gången sedan 2006 höjdes barnbidraget 2018 med 200 kronor. Höjningen gjorde skillnad men Sveriges barnfamiljer står nu inför nya utmaningar och kostnadshöjningar. Ytterligare satsningar behövs. I en barnfamilj finns många olika behov att möta. Vi socialdemokrater har, sedan valet 2022, vid återkommande tillfällen förslagit en tillfällig höjning av barnbidraget. Även om prisökningarna nu stannat av kommer de ekonomiska utmaningarna för barnfamiljerna fortsatt att vara stora. Utgifterna ligger ju kvar på en hög nivå samtidigt som inkomsterna inte alls har följt med i samma utveckling. Därför föreslår Socialdemokraterna att barnbidraget höjs med 200 kr per månad. Det skulle ge en familj med två barn nästan 5 000 kronor mer per år för att betala näringsriktig mat, fritidsaktiviteter och andra helt nödvändiga utgifter. Vi anslår därför 4,5 miljarder kronor till anslaget 1.1 Barnbidrag.

Förstärk bostadsbidraget

Den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen höjde inkomstgränserna i bostadsbidraget till barnfamiljer samt införde ett särskilt tilläggsbidrag med anledning av den kraftiga kostnadsutvecklingen åren efter pandemin. Förstärkningarna inom bostadsbidraget innebar en direkt ekonomisk förbättring för många av de mest utsatta barnfamiljerna.

De satsningar som gjorts under den socialdemokratiska regeringen för barnfamiljer med låg ekonomisk standard är av stor betydelse för att bekämpa barnfattigdom men ytterligare satsningar behövs. Arbetet med att stärka den ekonomiska familjepolitiken, stötta barnfamiljer som lever i ekonomisk utsatthet och stärka ekonomin för dem med sämre ekonomiska förutsättningar behöver fortsätta. Därför har exempelvis inkomst-

gränserna i bostadsbidraget och nivåerna i både barnbidraget och underhållsstödet höjts, men ytterligare åtgärder behöver genomföras.

För många barnfamiljer är boendekostnaden den största kostnadsposten. Förstärkningen av bostadsbidraget finns för att hjälpa de barnfamiljer som har de minsta ekonomiska marginalerna. Därför är det slående att regeringen nu skär ner i bostadsbidraget. Först drog regeringen ned tillägget i bostadsbidraget för barnfamiljer med 2 100 kronor. Nu lägger de tillbaka 1 000 kronor – det är alltså en försämring på upp till 1 100 kronor per månad. Detta är en orimlig prioritering. Vi socialdemokrater står på barnfamiljernas sida och föreslår därför en permanent förstärkning av bostadsbidraget på den ursprungliga nivån. Det skulle kunna ge en familj upp till 2 100 kronor per månad. För att återställa bostadsbidraget till 2024 års nivå utökar vi anslaget med 664 miljoner kronor för 2026.

En mer jämställd föräldraförsäkring

I Sverige har vi med stor sannolikhet världens mest generösa föräldraförsäkring. En generös föräldraförsäkring som skapar förutsättningar för och ställer krav på ett jämställt nyttjande av försäkringen bidrar till en mer jämställd arbetsmarknad och samhälle i stort. Det är viktigt för svensk ekonomi. Barn behöver en nära relation till båda sina föräldrar. Därför är det viktigt med ett jämställt uttag av föräldraförsäkringen. Det är fortfarande en majoritet av kvinnorna som tar huvudansvaret för hem och familj. Bristen på jämställdhet blir tydligare när man får barn. Kvinnor tar ut cirka 70 procent av föräldraledigheten. Föräldraledigheten är än mer ojämsälld sett till obetald föräldraledighet. Det är oftast kvinnorna som arbetar deltid när barnen är små. Detta leder till att kvinnorna får bära tyngden av en sämre karriär, sämre löneutveckling och sämre pension. Majoriteten av landets fattigpensionärer är kvinnor. Detta är inte hållbart.

Föräldraförsäkringens regler ger idag en förälder möjlighet att avstå dagar till den andra föräldern. Sedan den 1 januari 2016 är 90 dagar reserverade för respektive förälder. Dessa dagar kan inte överlåtas från den ene föräldern till den andre. Vi behöver göra mer för att kvinnor inte ska drabbas hårt ekonomiskt för varje barn och för att föräldraförsäkringen ska nyttjas mer jämställt. För att öka barnens rätt till sina föräldrar och för att uppmuntra ett mer jämställt uttag av föräldradagar bör föräldraförsäkringen delas i tre delar.

Överlåtelse av föräldrapenning

Riksdagen beslutade att göra det möjligt för föräldrar att överlåta föräldrapenning från och med 1 juli 2024. Regeringen har hastigt genomdrivit denna förändring trots omfattande remisskritik där man uttryckt risk för försämrade jämställdhet, fusk och marknadisering. Vi socialdemokrater är alltid villiga att se över förslag som kan förenkla livspusslet för barnfamiljer. Vi är, i likhet med flera remissinstanser, oroliga för risken att regeringens förslag till överlåtelse av föräldrapenningdagar kraftigt kommer att försämra möjligheten att nå målet om jämställt föräldraskap. Vi ser allvarligt på risken att föräldraförsäkringen i förlängningen kommersialiseras och nyttjas av barnflickor samt risken för att föräldraförsäkringen utvecklas till ett så kallat ”nanny-system”. Vi föreslog därför, i likhet med remissinstansen Psykologiska

institutionen vid Göteborgs Universitet, att möjligheten att överlåta dagar enbart skulle omfatta ensamstående föräldrar. Vi tycker att man, efter en utvärdering av en sådan reform för denna grupp, kunde överväga att gå vidare och utvidga reformen. En begränsad utbyggnad skulle minska risken för att föräldraskapet blir mer ojämnt samt risken för en tilltagande kommersialisering av försäkringen. Ensamstående är dessutom den grupp som mest behöver hjälp med livspusslet. Med anledning av detta skulle dessa vara en rimlig testgrupp för överlåtande av dagar i begränsad omfattning. Vi föreslog också i likhet med utredningen *Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen* (SOU 2017:101) att överlåtelsen skulle begränsas till 60 dagar – inte 90 dagar som riksdagen beslutade. Ekobrottsmyndigheten har varnat för att detta förslag även öppnar upp för möjligheter till både fusk och kriminalitet. Vi ser allvarigt på detta och kommer därför följa nyttjandet av dagar noga. Det är anmärkningsvärt att regeringen trots varningar öppnar upp för ökad välfärdsbrottslighet.

Eftersom regeringen valde att gå vidare med förslagen, trots remisskritiken, finns det skäl att vara vaksam inför det nya förslagets effekter. Det är därför angeläget att regeringen följer upp utvecklingen noggrant. Försäkringskassans uppföljning av utfallet det första året visar att den vanligaste personen som får dagar överlåtna är barnets mormor, därefter en annan kvinnlig släkting. Det finns därför skäl att befara att reformen kan leda till ökad ojämställdhet. Regeringen bör därför ges till känna om behovet av att följa utfallet av denna förändring, inte minst ur jämställdhetssynpunkt och för att stävja fusk och välfärdsbrottslighet. I den uppföljningen bör man också överväga om åtgärder bör vidtas för att begränsa de negativa effekterna.

Avskaffa snabbhetspremien i föräldraförsäkringen

Den så kallade snabbhetspremien i föräldraförsäkringen infördes på 1980-talet i syfte att ge ekonomiska incitament att skaffa fler barn. Reformen var då vällovlig men erfarenheterna av den har visat sig skapa både negativa hälsoeffekter och ekonomiska effekter för kvinnor. När kvinnor har kort tid mellan förlossningarna har det visat sig att förlossningsskador ökar samt risken för en för tidig födsel. Dessa negativa hälsoeffekter är tillräckliga skäl för att ta bort denna ekonomiska uppmuntran till att snabbt skaffa ytterligare ett barn. Snabbhetspremien bör i enlighet med utredningen *En modern föräldraförsäkring* (SOU 2017:101) avskaffas genom att ta bort snabbhetspremien i 12 kap. 29 § socialförsäkringsbalken. Ett borttagande kan leda till att kvinnor i större utsträckning arbetar heltid mellan graviditeterna, vilket skulle kunna öka den ekonomiska självständigheten för kvinnor, på kort och på lång sikt. De ekonomiska besparingar som blir effekten av denna förändring bör läggas på andra förbättringar inom föräldraförsäkringen.

Se över flerbarnstillägget

Flera utredningar samt Riksrevisionen har påpekat att flerbarnstillägget med dagens utformning inte är tillräckligt ekonomiskt träffsäkert. Det är även ett bidrag som trappas upp ju fler barn du skaffar, vilket kan skapa felaktiga incitament och medverka till ökad segregation som försenar föräldrarnas inträde på arbetsmarknaden eller i studier. Ett avskaffande av flerbarnstillägget skulle således frigöra betydande summor till mer

träffsäkra satsningar som säkerställer att barnfattigdomen inte ökar och dessutom förbättra möjligheterna till en god integration – inte minst för kvinnor. Vi socialdemokrater menar att det nu är dags att se över flerbarnstillägget för att säkerställa barns rättigheter samt att den ekonomiska standarden för de utsatta hushållen inte urholkas. I översynen bör man samtidigt se över vilka andra stödformer som skulle kunna införas som ger ett bättre träffsäkert ekonomiskt stöd för utsatta barnfamiljer, till exempel för ensamstående. Detta bör tillkännages regeringen.

Modernisera och förenkla reglerna för tillfällig föräldrapenning

En statlig utredning *Rätt och lätt – ett förbättrat regelverk för VAB* (SOU 2022:31) har lämnat ett antal förslag för att modernisera, renodla och förenkla regelverket och göra det mer lättöverskådligt för föräldrarnas skull, för att minska utrymmet för fusk och för att undvika felaktiga utbetalningar samt för att stärka möjligheterna till kontroll. Remissinstanserna har varit till övervägande del positiva och förslagen ligger väl i linje med hur vi socialdemokrater anser att reglerna bör reformeras.

I ett delbetänkande *VAB för vårdåtgärder i skolan* (SOU 2021:41) föreslår utredaren att det ska införas en ny ersättning för föräldrar till barn med sjukdom eller funktionsnedsättning som, när det behövs, ger rätt till tillfällig föräldrapenning. Det kan till exempel gälla när föräldern måste gå från jobbet för att medverka i introduktion av barnets behov av hjälp med vård- eller behandlingsåtgärder i förskola, skola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet. Det kan exempelvis gälla föräldrar till barn med diabetes eller NPF-diagnoser. Vi socialdemokrater har i flera år påpekat behovet av att gå vidare med utredningens förslag. Det är glädjande att regeringen nu i sin sista budget för mandatperioden väljer att vidga rätten till tillfällig föräldrapenning till att även gälla när föräldrar till ett barn med en funktionsnedsättning eller sjukdom behöver närvara i barnets förskola eller skola för att instruera och lära upp personal om barnets behov av egenvård, exempelvis när ett barn har diabetes, när en förälder behöver delta i möten i skola eller förskola med anledning av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning samt när en förälder behöver delta i socialtjänstens utredning om barnets behov av skydd eller stöd eller i en förhandsbedömning av om en sådan utredning ska påbörjas. Vi stödjer därför detta förslag.

Minskad skuldsättning och ökad träffsäkerhet i bostadsbidrag och underhållsstöd

Nuvarande utformning av regelverket för bostadsbidrag leder till betydande problem med skuldsättning. Det beror i hög grad på att bidraget betalas ut som preliminärt bidrag baserat på inkomsterna och att bostadsbidraget bestäms slutgiltigt först när Skatteverket beslutat om slutlig skatt. Många familjer blir därför återbetalningsskyldiga. Skulder på grund av bostadsbidrag är de sammanlagt största skulderna som enskilda har till Försäkringskassan. Betalningsskyldigheten i reglerna för underhållsstöd bygger i stället på inkomster som hämtas från en två år gammal inkomst enligt ett beslut om slutlig skatt. Inkomsterna som den bidragsskyldiga har när underhållsstödet ska betalas kan vara betydligt lägre. För en del bidragsskyldiga leder det till att den nuvarande inkomst de har inte räcker till för att betala de krav som riktas mot dem. Ofta uppstår därför en skuld. Bidragsskyldiga som har inkomster som inte sänkts betydligt jämfört med två år

tidigare betalar inte heller alltid de betalningsbelopp som räknats fram. Mindre än 60 procent av det som Försäkringskassan kräver in blir betalt till myndigheten. Många skulder lämnas över till Kronofogden. Genom införandet av arbetsgivardeklarationer på individnivå för hela arbetsmarknaden år 2019 finns nu goda möjligheter att få tillförlitlig information om de allra flesta personers inkomst av tjänst månad för månad i nära anslutning till att lönen betalats ut.

En statlig utredning (BUMS) har i betänkandet *Träffsäkert – införande av månadsuppgifter i bostadsbidraget och underhållsstödet* bland annat, mot bakgrund av problemen med skuldsättning och träffsäkerhet, att den bidragsgrundande inkomsten i bostadsbidraget och den betalningsgrundande inkomsten i underhållsstödet som huvudregel ska baseras på aktuella historiska inkomster som hämtas från uppgifter ur arbetsgivardeklarationerna när det är möjligt. Utredningens förslag lämnades för flera år sedan och förslagen bör kunna genomföras utan dröjsmål. Regeringen skrev i budgetpropositionen för 2024 att man hade ambitionen att kunna gå över till att använda månadsuppgifter vid beräkning av både bostadsbidrag och underhållsstöd från 2026. I budgetpropositionen för 2026 skriver regeringen att ikraftträdandedatumet har justerats till 1 januari 2027. Vi beklagar att denna försening har inträffat och anser att regeringen bör säkerställa att ikraftträdandet inte ytterligare försenas. Detta bör tillkännages för regeringen.

Stoppa fusket och inför ett tydligare ansvar för att förebygga välfärdsbrott

Våra gemensamma skattemedel ska gå till människor som har rätt till ekonomisk trygghet och till att stärka vår gemensamma välfärd – inte till den organiserade brottsligheten.

I regeringsställning genomförde vi socialdemokrater ett antal åtgärder för att komma åt fusk och förebygga välfärdsbrott. Bland annat skärptes bidragsbrottslagen och Försäkringskassan gavs uppdrag att öka kontrollen. Bara inom vab beräknade Försäkringskassans kontrollenhet att fusket kostade samhället cirka 800 miljoner kronor 2024. Ett viktigt steg togs i samband med inrättandet av den nya Utbetalningsmyndigheten. En myndighet som ska säkerställa utbetalningar från våra välfärdssystem. Myndigheten inledde sin verksamhet den 1 januari 2024. Förra regeringen tillsatte även en bidragsbrottsutredning med uppgift att bland annat analysera hur förmågan att förebygga och bekämpa bidragsbrott kan stärkas. Utredningen lämnade sitt betänkande *Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystem* (SOU 2023:52) den 6 september 2023. Utredningen har därefter remissbehandlats. Socialdemokraterna ser positivt på utredningens förslag som bland annat innebär ett tydligare ansvar för att förebygga välfärdsbrott för Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Det är angeläget att regeringen utan dröjsmål bereder dessa förslag och återkommer till riksdagen med en proposition. Det är angeläget för att säkerställa att de människor som har rätt till stöd från trygghetssystemen får det men inte de som försöker sko sig på andra.

Kvinnofridsstöd vid våld i nära relationer

Våld i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem som drabbar många kvinnor och barn. Enligt en rapport från Brottsförebyggande rådet (Brå) uppgav 13,6 procent av befolkningen 2022 att de blivit utsatta. För att kunna lämna en våldsam relation krävs ofta en flytt, men ekonomin blir för många ett hinder. Höga hyror, brist på bostäder och ekonomiskt beroende av förövaren gör situationen ännu svårare.

Enligt Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) får endast var femte kvinna skyddat boende. Det finns exempel där kvinnor tvingats återvända till sin förövare i väntan på stöd. Detta ökar risken för fortsatt våld och i värsta fall dödligt våld. Jämställdhetsmyndigheten beräknar att våld i nära relation kostar samhället 43 miljarder kronor årligen.

Ett särskilt flyttstöd kan bli en viktig del av samhällets skydd. Det kan ge våldsutsatta möjlighet att snabbt lämna en farlig relation och skapa trygghet för sig själva och sina barn. Internationella exempel från bland annat Australien visar att det är möjligt.

Kvinnor som utsätts för våld ska få den hjälp de behöver. Idag läggs ofta ett stort ansvar på den våldsutsatta kvinnan. Hon ska våga lämna, hon ska samla bevis och anmäla, hon ska skydda sina barn och hon ska i värsta fall leva gömd. För att lämna en våldsam relation krävs ofta en flytt, men ekonomin blir för många ett hinder. Stödet måste utformas så att det når de som verkligen behöver det, utan att trösklarna blir så höga att människor inte kan använda det. Därför bör frågan ses över. I väntan på detta föreslår vi en försöksverksamhet med ett Kvinnofridsstöd i form av ett flyttstöd, där 50 miljoner kronor avsätts i vår budgetmotion för 2026 under utgiftsområde 13.

Ida Karkiainen (S)

Sanne Lennström (S)

Åsa Eriksson (S)

Jessica Rodén (S)

Arber Gashi (S)

Ola Möller (S)